

issues. – М. : Science, 1975. – P. 7-61.

10. Nazarov V. N. The moral nature of anticipation // Questions of philosophy, 1983. – №3. – P. 50-57.

11. Shklyar L. E. The spatial-temporal model of individual's life way // Life path of personality (the problems in the theory and methodology of social-psychological research). – Kyiv: the scientific thought, 1987. – P. 200-216.

12. Yatsenko A. S. The objectives and the ideals. – Kyiv: the scientific thought, 1977. – 275 p.

Ryk S. M., candidate of philosophical sciences, associate professor of department of philosophy, pro-rector, from the advanced study of DVNZ "Pereyaslav-khmel'nickyi state pedagogical university of the name of Hryhorij Skovorodi" (Ukraine, Pereyaslav-khmel'nickyi), zhzhkot@gmail.com

Moral'no-etichni aspects of mythological time

In the article it is revealed the formation of temporal representations and moral regularities in the mythological worldview and it is traced their relationship. In the mythological era, the idea of time became the archaic Genesis and had the cyclic, monotonic tectonics with rare and minor deviations. The elements of Patriarchal order and the regulation of total human activity were manifested in it, which gradually penetrated into the understanding of time, filling it the socio-normative, moral and ethical content. These views were formed in the period when the consciousness of the individual were strongly intertwined the biological and social dimensions of its existence and the natural dependence was largely determined by the social structure of human life. At this historical stage of human development there were the ideas about fate, supernatural power, that acted the considerable moral and regulatory functions in the structure of the mythological consciousness.

Keywords: myth, mythology, morality, ethics, philosophy, values, time, mythological time.

Рык С. Н., кандидат философских наук, доцент кафедры философии, проректор по научной работе ГВУЗ "Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды" (Украина, Переяслав-Хмельницкий), zhzhkot@gmail.com

Морально-этические аспекты мифологического времени

В статье раскрывается становление темпоральных представлений и моральных регулятивов в мифологическом мировоззрении и прослеживается их взаимосвязь. В мифологическую эпоху представление о времени уподоблялось архаическому бытию и имело циклическую, монотонную тектонику с редкими и незначительными отклонениями. В нем сильно проявились элементы патриархальной упорядоченности и регламентации совокупной жизнедеятельности людей, которые постепенно проникали в понимание времени, наполняя его соционормативным, морально-этическим содержанием. Эти представления формировались в период, когда в сознании индивида сильно переплетались биологические и социальные измерения его существования и естественная зависимость в значительной степени определяла социальный уклад человеческой жизни. На этом историческом этапе развития человечества появились представления о фатуме, роке, судьбе, сверхъестественной силе, которые выполняли в структуре мифологического сознания важные морально-регулятивные функции.

Ключевые слова: миф, мифология, мораль, этика, мировоззрение, ценности, время, мифологическое время.

* * *

УДК 17:7:323

Бондаренко О. О.
здобувач кафедри етики, естетики та культурології,
Університет ім. Т.Г. Шевченка
(Україна, Київ), Karldeniz19835@gmail.com

ЛІТЕРАТУРОЦЕНТРИЧНІСТЬ ТА ВЛАДНИЙ ДИСКУРС

В українському гуманітарному просторі, а особливо у студіях, присвячених російській культурі, вплив російського владного дискурсу є досить значним. Точніше сказати, поле артикуляції цього дискурсу поширюється також і на Україну. З цього витікає, що так само в Україні побутують і міфи, що функціонують в рамках цього владного дискурсу. Ф.М. Достоевський є великим значущою постаттю в гуманітаристичі взагалі – як російської, так і світової. Тому у випадку свого перетворення на міф в межах певного дискурсу, він може привносити ці міфічні риси – а разом з ними і дискурс, в якому вони виникли, – навіть у тексти, автори яких початково перебували поза впливом цього дискурсу. Російські ж автори, що продукують найбільшу кількість текстів про Ф.М. Достоевського, часто перебувають під впливом російського владного дискурсу і тими міфами, які він продукує, що не сприяє науковій об'єктивності цих текстів, а отже, читач повинен пильно стежити за змістом прочитаного, щоб розкодування смислів формувало як об'єктивну думку, так і, недовіру до метанарративу.

Ключові слова: влада, владний дискурс, гегемонія, міф, канон, ідеологія.

Проблема співвідношення дискурсу з владою є найважливішим аспектом його постмодерністських аналітик. Будучи частиною соціокультурного контексту, будь-який дискурс не може бути індивідуальним по відношенню до влади. За оцінкою Р.Барта влада наявна в будь-якому дискурсі, навіть якщо він народжується в сфері безвладдя, дискурсивні (мовні) стратегії являють собою первинний рівень примусу [1, с.233]. Саме поняття влади трактується дуже широко. В концепції влади М.Фуко вона не належить окремим агентам (ані індивідам, ані державі), а поширюється через певні соціальні дії, на поверхні кристалізуючись в державні інститути і соціальні гегемонії. Влада є не тільки репресивною, а й продуктивною, вона створює дискурс, знання, людей і реальності [2, с.31]. Створюючи все соціальне, влада, однак, знищує альтернативні можливості.

Таким чином, згідно теорії М.Фуко, будь-який дискурс можна вважати "владним". Оскільки артикуляція дискурсу – це проговорення певних значень за виключення всіх інших, дискурс завжди являє собою скорочення можливостей [2, с.51], що є примусом. Проте деякі дискурси мають більшу силу примусу, ніж інші. Такі дискурси називають гегемонними. Дискурси ніколи не сформовані кінцево, постійно відбувається боротьба навколо створення значень, за переартикулювання дійсності. Суперечка відносно значень може бути розв'язана за допомогою втручання гегемонії. Останнє, за теорією дискурсу, являє собою артикуляцію, що відтворює ясність за допомогою сили і фіксує значення в антагоністичних дискурсах [2, с.82]. Втручання гегемонії придушує альтернативне розуміння світу і змушує приймати єдину точку зору [2, с. 65].

Теорія критичного дискурсу-аналізу Феркло розуміє владу у вужчому плані і замість поняття гегемонії користується поняттям ідеології – звідки з'являється термін ідеологічний дискурс. За Феркло, ідеологія – це значення, що слугує владі, точніше, певні конструкції значень, що сприяють створенню, відтворенню і перетворенню відношень влади [2, с.120]. Подібного визначення ідеології дотримується більшість дослідників. За Крістенсоном, ідеологія являє собою систему вірувань, що обґрунтовує і виправдовує політичну систему, якій суспільство надає перевагу [3, с.15]. За Селіджером, ідеологія являє собою соціальний феномен, що існує як словесне обґрунтування – пряме чи непряме – політичних актів [3, с.16]. Виходячи з цього, ідеологічні дискурси – це дискурси, що сприяють підтриманню і зміні відношень влади [2, с. 120].

З іншого боку існує таке поняття як "Міф". Однією з найавторитетніших концепцій міфу є теорія Ролана Барта. Для нього міфологія є частиною семіології. В міфі, як і в будь-якій семіологічній системі, наявні означник, означуване і знак, однак міф створюється на основі послідовності знаків, яка вже існує до нього, тобто міф являє собою вторинну семіологічну систему, метамову, "другу мову, на якій говорять про першу"[4, с.78]. Для Барта вторинність міфу означає, що той паразитує на первинних структурах [3, с.145]. Первинний знак як ціле (яке Барт називає "змістом") сам стає означником ("формою"). Єдність вторинного, міфологічного означника ("форми") і відповідного

вторинного означуваного (“концепта”) породжує знак другого порядку (“значення”, в прийнятих Бартом аналітичних термінах) – тобто власне міф [3, с.146]. “Роблячись формою, зміст втрачає свою випадкову конкретність, він спустошується, збіднюється, історія вивітряється з нього і залишається сама лише літера. Відбувається парадоксальна перестановка операцій читання, аномальна регресія змісту до форми, мовного знаку до означника міфу” [4, с.81]. Водночас зміст не зникає, а лише відсувається на другий план, “втрачає свою власну значимість, але продовжує жити, живлючи собою форму міфу” [4, с.81]. “Вічна гра в схованки між змістом і формою складає саму сутність міфу” [4, с. 82].

В цілому міф у Бартівській концепції розуміється як ідеологічний інструмент (тобто аналогічно до “політичного міфу” Флада). З одного боку, він спрямований на деформацію реальності, має на меті створити такий образ дійсності, який би співпадав з ціннісними очікуваннями носіїв міфологічної свідомості. З іншого – міф турбується про приховання власної ідеологічності, оскільки будь-яка ідеологія прагне, щоб її сприймали не як одну з можливих точок зору на світ, а як єдино можливе його відображення.

Поняття “міф” по відношенню до Ф.М. Достоевського позначає ідеологічно марковану, вторинну знакову систему, де (якщо живити термінологію Барта), “формою” (означником) є письменник Ф.М. Достоевський зі своїми творами і біографією, а концептом – ідеологія (російської імперії в її традиційному або альтернативному варіанті).

Ще одне поняття, яке необхідно розглянути, оскільки міф “Достоевський” включає в себе певний корпус текстів та образ “класичного” письменника – це канон. Характеристика канону, перетинається з розглянутою вище характеристикою міфу. Канон встановлює межі для прочитання: “Там, де панує канон, на значимість може претендувати тільки зміст, опосередкований текстом канону” [5, с.138]. Канон несе на собі ідеологічну функцію підтримання наявних владних відношень: “Цільність і закритість тексту ідеально відповідають цільності і закритості групи або суспільного порядку. Функцією канону є соціальна інтеграція, а те, що не прагне до цієї мети, переслідується, як небезпечне” [5, с.149].

Таким чином, літературний канон можна вважати особливою (особливо стійкою, оскільки в ній фіксується план висловлення) формою міфу. Якщо йти за Р.Бартом, міф, означником якого є корпус канонічних текстів, можна вважати третинною семіологічною системою (як і міф на основі літератури взагалі). Тоді першим рівнем є біографія письменника та його тексти; другим – образ “класичного письменника”; третім – ідеологія, що туди вкладається. Канон, якщо він присутній у міфі, є найбільш стійкою його складовою. Третій рівень – ідеологія – може змінюватись, проте другий залишається незмінним. Наближення до нової ідеології може відбуватися тільки через коментар, що є легітимною основою для інновацій [5, с.136]. Отже, якщо мати на увазі концепцію влади М.Фуко, теорію Р.Барта щодо концепції міфу, критичний дискурс – аналіз Феркло та деякі інші теоретичні конструкти, то суть анамнезу така: Достоевський як міф, що слугує потужним фактором легітимації державної російської

ідеології, склався завдяки поєднанню декількох факторів. Першим з них була ідеальна відповідність письменника матриці пророка і володаря дум, що є взагалі притаманною літературоцентричній російській культурі. Цій ідеальній відповідності Достоевський завдячує, по-перше, своїй драматичній біографії – адже в даній міфологічній структурі заслужити право говорити від імені Істини можна тільки особистим стражданням і самопожертвою. По-друге, зіграла свою роль його специфічна антириторична манера письма, і особливо той неформально-інтимний стиль, що ним характеризувався “Щоденник письменника”. Вже сучасниками стиль “Щоденника” сприймався як такий, що руйнує культурні стереотипи і повертає літературу до часів, коли вона мала сакральну функцію. Літературоцентричність російської культури отримала додатковий поштовх завдяки здобуткам літератури XIX століття. До вже наявного образу письменника – пророка додався ще й також міфологічний статус належності до класичної літератури.

Це допомагає пояснити, чому Ф.М. Достоевський залишався, та залишається “сакральним” канонічним автором за побутування різних дискурсів (дискурс, що побутував за життя письменника, дореволюційний, радянський, пострадянський). Визначена за допомогою контент-аналізу міра присутності владного дискурсу – і відповідного йому міфічного образу Ф.М. Достоевського, – у сучасних російських достоевських студіях, є досить значною. З проаналізованих текстів лише близько 17 відсотків не мають ознак його присутності (В аналізі використані матеріали симпозиума “Достоевський в сучасному світі”, проведеному “Фондом Достоевського” у грудні 2001 року. Надруковані в “Литературоведческий журнал”, № 16, 2002, “Октябрь” № 3, 2002), у близько 20 відсотках владний дискурс є основним. Більшість же текстів є опосередкованими ним, хоча і не являють собою його суцільну артикуляцію. Таким чином, Ф.М. Достоевський в сучасній Росії – канонізований письменник, що є міфічною фігурою в межах дискурсу, опосередкованого державною ідеологією, а це, в свою чергу, означає лише одне – сприйняття текстів та взагалі постаті класичного письменника опосередковано лише ідеологією, і, на противагу, повинно розглядатися та аналізуватися виключно з точки зору недовіри до метанаративу, в тому випадку, якщо суб’єкт бажає сформулювати істину, а не йти по слідах владного дискурсу.

Список використаних джерел

1. Можейко М.А. Дискурс // Постмодернизм. Энциклопедия. – Мн.: Интерпрессервис; Книжный Дом, 2001. – С.232–236.
2. Филиппс Л.Дж., Йоргенсен М.В. Дискурс-анализ. Теория и метод. – Х: “Гуманитарный центр”, 2004. – 334с.
3. Флад Кристофер. Политический миф. Теоретическое исследование. – Москва, 2004. – 263с.
4. Барт Ролан. Избранные работы: Семиотика: Поэтика: Пер. с фр. / Сост., общ.ред. и вступ. ст. Г.К. Косикова. – М.: Прогресс, 1989. – 616 с.
5. Ассманн А., Ассманн Я. Канон и цензура // Немецкое философское литературоведение наших дней. Антология – Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский университет, 2001. – С.125–155.

References

1. Mozhejko M.A. Diskurs // Postmodernizm. Jenciklopedija. –

Mn.: Interpresservis; Knizhnyj Dom, 2001. – S.232–236.

2. Fillips L.Dzh., Jorgensen M.V. Diskurs–analiz. Teorija i metod. – H: "Gumanitarnyj centr", 2004. – 334 s.

3. Flad Kristofer. Politicheskij mif. Teoreticheskoe issledovanie. – Moskva, 2004. – 263 s.

4. Bart Rolan. Izbrannye raboty: Semiotika: Pojetika: Per. s fr. / Sost., obshh. red. i vstup. st. G.K. Kosikova. – M.: Progress, 1989. – 616 s.

5. Assmann A., Assmann Ja. Kanon i cenzura // Nemeckoe filosofskoe literaturovedenie nashih dnej. Antologija – Sankt–Peterburg: Sankt–Peterburgskij universitet, 2001. – S.125–155.

Bondarenko O. O., competitor of department of ethics, aesthetics and kul'turologii, University the name of T.G. Shevchenko (Ukraine, Kiev), Karldeniz19835@gmail.com

Literature and power discourse

In Ukrainian humanitarian space, especially in studies devoted to Russian culture, Russian influence powerful discourse is significant. More precisely, the articulation of this discourse right also applies to Ukraine. It follows that just in Ukraine prevalent myths and operating under the powerful discourse. F.Dostoevsky is a very important figure in the humanities in general – both Russian and world. Therefore, in case of his becoming a myth within a particular discourse, it can bring these mythical features – and with them the discourse in which they arise – even in texts whose authors were initially outside the influence of this discourse. Russian authors are producing the largest number of texts about F.Dostoevsky, often under the influence of the Russian ruling discourse and those myths that it produces, which is not conducive to scientific objectivity of these texts, and therefore, the reader should closely monitor the content of reading to decode meanings formed as an objective opinion and, distrust of metanarratives.

Keywords: power, power discourse, hegemony, myth, canon, ideology.

Bondarenko O. O., соискатель кафедры этики, эстетики и культурологии, Университет им. Т.Г. Шевченко (Украина, Киев), Karldeniz19835@gmail.com

Литературоцентризм и властный дискурс

В украинском гуманитарном пространстве, особенно в студиях, посвященных русской культуре, влияние российского властного дискурса является весьма значительным. Точнее сказать, поле артикуляции этого дискурса распространяется также и на Украину. Из этого следует, что так же в Украине бытуют и мифы, которые функционируют в рамках этого властного дискурса. Ф.М. Достоевский является весьма значимой фигурой в гуманитаристике – как российской, так и мировой. Поэтому в случае своего преобразования в миф в пределах определенного дискурса, он может приносить эти мифические черты – а вместе с ними и дискурс, в котором они возникли, – даже в тексты, авторы которых изначально находились вне влияния этого дискурса. Российские же авторы, которые производят наибольшее количество текстов о Ф.М. Достоевском, часто находятся под влиянием русского властного дискурса и теми мифами, которые он производит, не способствуя научной объективности этих текстов, а следовательно, читатель должен внимательно следить за содержанием прочитанного, чтобы декодирование смыслов формировало как объективное мнение, так и недоверие к метанарративу.

Ключевые слова: власть, властный дискурс, гегемония, миф, канон, идеология.

* * *

УДК 122/129“2”

Луценко А. В.
аспірантка, Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(Україна, Київ), lily_name@mail.ru

РОЗУМІННЯ ТІЛЕСНОСТІ ТА ЗДОРОВ'Я В КОНТЕКСТУАЛЬНОМУ ВИМІРІ МЕДИЧНИХ ТРАДИЦІЙ (ЗАХІД VS СХІД)

Йдеться про особливості розуміння здоров'я східною та західною медичною традицією. Автор показує, що обидві традиції мають децю відмінні стратегії підтримання здоров'я і лікувальні здатності. Східній медицині властива філософічність тілесних тлумачень, увага до психосоматичних зв'язків у тілі людини. Дана традиція дотримується холистичного підходу до розуміння людської природи, який виявляється у виокремленні в ній чотирьох рівнів – фізичне тіло, меридіональна система, емоції і психіка. Для з'ясування філософського підґрунтя медицини Сходу в статті представлено детальне розкриття основ китайської медичної традиції. В культурі Заходу присутній культ краси фізичного тіла, тому медицина має детальне уявлення про фізіологічну та анатомічно-м'язеву будову тіла, в той час як психосоматичні зв'язки є мало дослідженими. Відповідно, метою статті є з'ясування

особливостей обох підходів для формування цілісного розуміння тілесності, здоров'я та оптимальних шляхів його підтримання.

Ключові слова: східна медична традиція, західна медична традиція, китайська медицина, тілесність, здоров'я, соматичність.

У європейській науковій традиції існує умовне розмежування між Сходом та Заходом, як певною мірою відмінними географічними, культурними, лінгвістичними та етнічними утвореннями. Відповідно західні та східні медичні традиції розглядають феномен здоров'я людини та її тілесності в різних перспективах, що обумовлює деякі відмінності та особливості лікувальних спроможностей обох підходів. Медичні підходи Сходу та Заходу у випадку взаємопроникнення можуть взаємозбагачувати одне одного і сприяти профілактиці та успішному лікуванню порушень здоров'я.

Для Західної свідомості медичні традиції східних країн відкривають альтернативне бачення феномену здоров'я та тілесності людини. Розширення обізнаності щодо цих феноменів є підґрунтям для глибшого розуміння власної тілесності, підвищення превентивного та лікувального потенціалу медицини в західному соціокультурному середовищі.

Сьогодні проблемам співставлення західної та східної медицини присвячені праці американських дослідниць Д.Тсуеї, К.Матук, М.Картерет. Е.Долгатова аналізує розуміння здоров'я, хвороби та передхвороби в концепціях східної та західної медицини. Дослідники та адепти китайського підходу до медицини Б.Гарріет та К.Ефрем намагаються знайти спільні положення в обох традиціях: вказують на схожість західної типології особистостей з китайською філософією відповідностей. Британський вчений В.Нагтон підкреслює значний вплив давньої медицини Греції та Риму на сучасну західну медичну думку. В цілому, сьогодні бракує досліджень щодо ролі глибинного розуміння власного тіла, його здоров'я та альтернативних шляхів підтримання здоров'я. Тому метою статті є з'ясування особливостей та відмінностей медичних традицій Заходу та Сходу у порівняльній перспективі, а також розкриття філософсько-практичного потенціалу Східної медицини через детальний розгляд китайських медичних концепцій.

Східний та західний підходи до медицини хоча й не суперечать один одному, проте мають ряд особливостей. У своєму дослідженні відмінностей давньокитайських і західних медичних зображень К.Матук дійшла висновку, що ці дві медичні традиції мають спільні начала (про що свідчить розюча подібність анатомічних ілюстрацій), проте в процесі історичного розвитку вони сформували відмінне бачення, а отже і зображення людського тіла.

Східна і західна медична думка зароджувалися як злиття релігії, духовності та науки. Анатомі обох традицій вдавалися до аналогій зі Всесвітом, щоби пояснити феномен тіла. На ранніх стадіях розвитку медичної думки глибинне вивчення тіла через його розтин не проводилося, оскільки як на Заході, так і на Сході існували забобони, а також релігійні застереження щодо проведення подібних досліджень. У середньовічній Греції (III – I ст. до н.е.), як і в Давньому Китаї цього періоду медичне знання про тіло тісно пов'язувалося із астрономією. Зокрема, на Заході